

//ОБРАТНОТО НА „МИСИРКИ“

Български журналистически стандарт

- ☉ Четирима медийни професионалисти със силно осветяващи прожектори.
- ☉ Четири примера от годината за журналистика в полза на обществото.
- ☉ Четири истории за смислена работа с конкретни резултати.

автор
Даниел Ненчев

Ваксината БЖС (Български журналистически стандарт) предпазва от дезинформация, деморализиране, объркване, стрес, страх и неправилни решения. Съдържа почтено събрана информация, която в кризи спасява животи. Може да се взима многократно, през ушите и очите, препоръчително е всеки ден, на малки (новинарски) и по-големи (аналитични) дози. БЖС повишава осведомеността и общия имунитет, стабилизира светогледа, заздравява капацитета за справяне с трудни ситуации, връща вярата в човека. Може да се приема и като противоотрова срещу вече погълната дезинформация.

Поставя се от специалисти, които системно проявяват интегритет и професионализъм в океана от шум, спам и манипулации. Ето четирима, които през 2020 доставиха, съхраниха и внедриха успешно БЖС ваксината в обществения ни организъм.

Мария Цънцарова, „ХелпКарма“, инициалите Д.П. и идеалният свят за правене на журналистика

Тази година разследващата журналистка от bTV Мария Цънцарова стана популярна и с работата, и с лицето, и с името си. И се отличи като един от важните примери как подписаната журналистика може да е полезна на обществото.

Разследването на платформата HelpKarma оповести смущаващи факти за управлението на дарителски кампании. Ярката си журналистика Мария прояви и като водещ на „Тази сутрин“ и на „120 минути“. Пред нея например депутатът от ГЕРБ Десислава Атанасова обърка реч на беларуския диктатор Лукашенко с думи на Бойко Борисов, а евродепутатът от ВМРО Ангел Джамбазки обясняваше как така е за връщане на задължителната военна служба, след като не е бил в казарма. Разобличаващият подход на Цънцарова към прословутия доц. Мангъров показа въртенето му „На 180 градуса“ - в авторската поредица.

Завършила е журналистика в Софийския университет и мениджмънт в Нов български. Носител е на различни отличия, а през 2020 беше наградена като най-добър „Млад журналист“ от СБЖ, „Репортер на годината“ на bTV и „Журналист на годината“ от ВХК.

Решението да продължава с професията Мария обяснява така: „Оказа се единственото нещо, което мога. Усещам удовлетвореност и вярвам, а и виждам, че има смисъл от това, което правя. Силно мотивирана съм, защото журналистиката ми е на сърцето.“

Мария е доволна, когато успява да стигне до информация, която не е била публична. Или да даде възможност на хората „да видят отвъд официалните прессъобщения“: „А в случаите, когато властите или някой

друг искат да скрият информация или да я представят по определен начин и тези опити бъдат изобличени - трудът на журналистите е с добавена стойност“, казва тя.

Такова беше разследването за HelpKarma. Преди него това е организация с добър имидж, която привлича дарения и помага. Но хора, направили анализ на дарителските кампании, се обръщат към нея, за да алармират, че нещо не е наред. „Не се заех веднага. Съпротивлявах се да приема, че е възможно някой да злоупотребява или да управлява дарителските пари по начин, който буди съмнение.“

Мария работи няколко седмици по разследването. Кореспондира си и с институциите, за да се увери, че действително има разминаване между твърденията в някои от кампаниите в платформата и това, което получава като отговори от здравната каса например. Така разбира, че докато в HelpKarma се събира голяма сума пари за едно от децата, всъщност лечението му е било поето от здравните власти в България.

Мария взема важното решение, че трябва да направи тези материали в момента на интервютата с представителите на фондацията: „Разчитах, че те ще имат убедителни отговори на въпросите, които произтичаха от проучването ми. Не просто нямаха такива, ами за съжаление дадох повод за още повече съмнения.“

Хората, подали сигнала, виждат нередностите и търсят Мария Цънцарова. „Те бяха категорични, че аз съм човекът, който може да направи материалите така, че да стигнем максимално дълбоко. Защото беше ясно, че хора, които за 2-3 години са генерирани ресурс от 21 милиона, биха направили

снимка Цветелина Белутбова

всичко възможно, за да защитят интереса и имиджа си. И най-вече – длъжни сме пред зрителите да бъдем максимално коректни.“

Дълг, който Мария изпълнява в сложна медийна и обществена среда. Относно нея тя споделя: „Правя ясно разграничение кое е журналистика и кое е пропаганда.“ Според Цънцарова е важно всеки журналист да застава с името и лицето си зад своя материал, защото така хората се ориентират и се информират от онези, на които имат доверие.

От 2013 тя прави своите репортажи и разследвания по bTV, повечето по особено важни за обществото теми. Например организираното гласуване за ДПС или насилието в Белене. Или пък въпроса с имотното състояние на депутата Делян Пеевски, когото определя като „изключително интересен“. И дава за пример случая с тефтера на Филип Златанов, председател на Комисията за предотвратяване на конфликт на интереси: „В този тефтер бяха описани инструкции, които Златанов е получавал от първите мъже в тогавашното правителство с инициали Б.Б., Ц.Ц. Но докато внимателно разглеждах страниците, забелязах, че има още едни инициали - преправени на числото 10 - буквите Д.П. Някой беше преправил Д.П. на десетка. Бях убедена, че мога да вярвам на очите си, и разказах за тази мистериозна поправка на зрителите. След това експерти потвърдиха. Това, което открих, е много важно, защото е пример как институциите се опитват да ни подвеждат. Да ни спестяват информация. Да използват нещо, до което са стигнали, за атака срещу едни, но да пощадят други.“

Мария Цънцарова знае, че работа като нейната е от първостепенна важност за обществото. Особено в година на пандемия, протести и писане на конституция: „През 2020 имаше много събития, които изискваха да има и журналистика, казва Мария и споделя: „Обичам работата си много. Мотивирана съм, защото усещам, че има смисъл, по реакциите след мои материали и интервюта. Това е смисълът на журналистиката - да даваме повече знание на хората за реалната ситуация на събития или на процеси, да им помагаме да видят под повърхността.“

Мария си представя идеалния свят за правене на журналистика така - „свят, в който можеш да задаваш въпросите си към всички, които има какво да попиташ“. **IK**

снимка Цветелина Белутбова

Андон Балтаков, „нашето“ Вместо „тяхното“ радио и новият Възход на аудио

Понятието „оставка“ беше томахавката, с която видяхме умело да жонглира тази година генералният директор на БНР Андон Балтаков.

Стъпил на принципна основа, той подаде оставка и поиска оставка от министъра на културата. После, след безпрецедентна подкрепа от журналистите в радиото, оттегли своята. И продължи напред с плана си за обновяване на една от най-авторитетните медии в България.

- Господин Балтаков, как бихте противодействали на опити за натиск от властта?

- Като на момента ги направя публични.

Този кратък разговор проведем публично с Андон Балтаков през септември на форума „Тук-Там Кошер“, който свързва български младежи от света с България. След месец видях как думите на Балтаков стават действия. В знак на протест към публикувания законопроект за промени в Закона за радио и телевизия (ЗРТ) той подаде, но и изиска оставка от министъра на културата Боил Банов. Според Балтаков текстът е различен от този, около който се е обединила работната експертна група. С отпадането на 8 члена от законопроекта за него не се гарантира свободата от политическо вмешателство в обществените медии. Банов обясни позицията си с подписка на интелектуалци, които бламират въпросните 8 члена. Независимо в какъв вид ще влезе законопроектът в парламента и дали томахавката ще бъде заровена с повдигането на тази дискусия Андон Балтаков заяви яркото си присъствие в обществения живот.

На практика той е най-успешният медиен мениджър от България по света. За-

почва като журналист в радио „Витоша“ и БНР. Но, разказва той, когато месечната му заплата става равна на 2 кг сирене, взима решение да емигрира в САЩ. Има висше икономическо образование от УНСС в София и магистърска степен по бизнес администрация от университета „Йейл“ със специализация в икономически стратегии. Упражнява я в най-голямата новинарска и видеоагенция в света - Асошиейтед прес в Ню Йорк, където се издига до директор „Дигитална продуктова стратегия“. Забелязан е и поканен в CNN за старши директор „Видеопродукти и бизнес“, отговаря за CNN Digital.

След CNN е вицепрезидент на ProQuest, организация за дигитализиране и архивиране на научноизследователска информация. Отговаря за новинарския бизнес, който е 75 милиона долара, с над 2000 издания в портфолиото. (И днес чете някои от тях. На масата до дивана в кабинета на Балтаков виждам последните броеве на Harvard Business Review.) След ProQuest ръководи първата социална информационна агенция в света Storyful. Тя открива, верифицира и продава информация от социалните мрежи на ABC, BBC или CNN.

А защо е в България след близо 20 години отсъствие: „Малко носталгия, много алтруизъм. Исках да дам нещо обратно на БНР, откъдето започнах кариерата си.“ Андон говори за пътуването от Америка към България като за следващ етап в житейската реализация: „Не съм се възрнал обратно. За мен това е път напред.“

Планира пътя с тригодишния си мандат в три ключови думи - стабилност, новаторство, растеж. Резултатът от първата > **80**

>79 година: „Вярвам, че стабилизирах БНР психологически - колегите да работят без страх да документират и да изразяват собственото си мнение.“ Важна за Балтаков е и финансовата стабилизация. БНР влиза в 2021 без дефицит. Когато той пое радиото през 2020 след скандално спиране на ефира и уволнение на предишния директор, БНР беше с планиран дефицит от 5.5 милиона. Това става с дисциплина, без съкращения и реструктуриране. А заплатите за декември са 110%. Стабилизирането става с промяна и в начина на разходване на средства. Например във възлагането на обществените поръчки да има състезателна процедура и „всичко да бъде прозрачно“.

Коментираме оставката му. Той първо я подаде заради промените в законопроекта за ЗРТ, а после я оттегли след безпрецедентна подкрепа с отворено писмо от над 300 служители на БНР. Обяснява решението си така: „Избран съм от СЕМ преди година. Но преди месец бях избран от радио хората. За мен това е важна атестация, че трябва да продължа по този начин. И да отстоявам идеите в ДНК-то на БНР - независимостта.“

Относно средата в България той отличава „изключително похвални примери за журналистика“ - БНР и още няколко медии. Но и отсъжда: „Но в по-голямата си част виждаме по-скоро форми на слугинаж към някого.“

За Андон важно е дейностите да катализират изпълнението на обществената мисия на медиата: „БНР не е държавна институция. Ние служим на обществото.“ За него „първото нещо“ е да се гарантира независимостта на финансирането. А сегашното, на час-програма, нарича „анахронизъм от комунизма“. Припомня, че БНР има 11 програми, но и музикални състави, звукозаписна и издателска дейност, дигитално съдържание. За него парите трябва да са на базата на нетни разходи. „Методологията да е според функциите и кое колко струва. Тогава да се заявява - БНР има нужда от 55 или 60 милиона лева.“

Относно премахнатите членове от медийния проектозакон Балтаков споделя: „Тази година ми даде достатъчно уроци да осъзна, че е много трудно определени сили да се откажат от неоправдани претенции към БНР.“ Проблем за него е наследяването на управителните съвети. Предшественикът му беше отстранен предсрочно - помните

В ситуацията на свят, в който всеки е медия, според Андон Балтаков за медиите най-важно е доверието.

историята как той спря сигнала на цялото радио да не би Силвия Великова да попречи за избора на Иван Гешев за главен прокурор. Предложеният от него управителен съвет обаче остана да изкара тригодишния си мандат докрай. „В момента аз се чудя какво да правя с този управителен съвет. Какви са компетенциите му?“

Като специалист по дигитална продуктова стратегия Балтаков планира кохерентна редакционна политика: „Независимо дали е дигитално или ефирно - присъствието на БНР да е едно. И да дадем на потребителя възможността сам да подреди това, което иска да слуша. Ако това постигнем за 2 години - ще бъде изпълнена мисия.“

По отношение на технологичното развитие и бъдещето той казва: „Радиото и аудиото преживяват втори златен век. Благодарение на навлизания интернет на свързаността на всички неща гласът става основен компонент - „Алекса, пусни ми новините“. Днес хората са много ангажирани, но звукът и интимността на радиото им позволяват да извършват много задачи едновременно. И е важно да създаваме съдържание за всяка от платформите, което да бъде в помощ на нашите потребители и на българското общество.“

В глобалната ситуация на свят, в който всеки е медия, Балтаков изтъква, че за медиите най-важно е доверието: „Човек отива в една банка, за да си остави парите или да изтегли кредит, заради доверието. То и думата кредит идва оттам. По същия начин е и с журналистиката. Нашият основен актив е доверието.“

Накрая Андон Балтаков изразява и надеждата си: „Много бих искал обществото да припознае радиото като негово собствено. Не като държавно. Политиците не могат да ни казват какво да правим който и да е на власт. Надявам се да хване почва и да израсне в съзнанието на хората идеята, че БНР е независима обществена медия. И те могат да разчитат на нас. Това за мен ще е изключителен успех.“ **IK**

С над 21 хиляди души, които я следват във Facebook, Полина Паунова е не само журналист, но и влиза в графата „инфлуенсър“. Тя следи всеки ден най-важните политически събития, но през изминалата година тя самата по неволя попадна като обект в центъра на тези събития. Върху нея беше упражнено насилие - на конференция на управляващата партия ГЕРБ. Случаят бе осъден от международната организация „Репортери без граници“. Самата Полина нарича „недопустимо“ подобно посегателство, но опитва да гледа на него хладно и като част от усилията да „подреджа“ чрез професията „разбирането ни за това, в което живеем“.

В журналистиката тя е мултифункционален професионалист. Може да бъде четена, слушана и гледана как разнищва прецизно политически сюжети в различни продукти на „Свободна Европа“. А инструментариумът ѝ е от суха фактология до сарказъм.

Беше водеща в купената и закрыта телевизия ViT. Работила е за Mediapool и българската секция на DW. Особено резултатно миналата година стана разследването ѝ, популярно като „Апартаментгейт“. Работата ѝ е оценена високо - Полина получава голямата награда „Радостина Константинова“ за разследваща журналистика, голямата награда „Валя Крушклина“ и наградата „Човек на годината“ на БХК заедно с Генка Шикерова и Силвия Великова като журналисти, защитили „правото си да казват истината“.

Това си право Полина защитава непрестанно чрез работа. А смисъла на журналистиката намира във функцията „подреджане“. „Подреджането на събития дава усещане за перспектива, колкото и кофти да е околната среда. Защото прави по-лесно онова съществено важно „да знаеш откъде да започнеш“, смята тя.

А подреджането пък става с неуморно питане от страна на журналистите. „За да установяват факти, а не да се задоволяват само с краските и ефектите, които властта поднася. Например премиер, който обикаля с джипка, и опозиционери, които решават, че адекватното опозиционно действие е... да гонят джипката по магистралата. Вероятно отстрани изглежда като виц. Но когато осъзнаем, че публичният разговор се свежда до гонка на автомобили на магистрала, става ясно, че не е весело.“

Полина Паунова, отвлечените електорати и взаимното изпиране на властите

За джипката на Борисов през годината Полина публикува в „Свободна Европа“ и текста си „Как премиерът си осигури медийно присъствие без журналисти“. Тенденция за едностранна комуникация от страна на премиера Полина коментира, докато пуши цигарата си: „Дори за Фройд понякога пурата е просто пура. Та и тук става дума за очевидност: с комфорта на джипката се избягват въпроси. Виждаме управление, което иска да се самопромотира, а не да бъде нащърбвано с въпроси. Исква да се разказва като напълно състоятелно. Дружеските разговори в джипката не помагат да се изясни дали това е вярно или не. Това могат да го направят само журналистическите въпроси.“

Проблемът за комуникацията на премиера с обществото попада в контекста на цялостната медийна среда, която според Полина е в най-ниската си точка, откакто тя я наблюдава. Поли подбира думите си: по нейната скала някои са журналисти, а други „работещи в издания“. Журналисти за нея са Миролуба Бенатова, Силвия Великова, колегите от „Икономедиа“ и Mediarool; Мария Цънцарова, Веселин Дремджиев,

Лили Маринкова и Светла Петрова. Но има и други, на които им се приписва качеството „журналист“. Те обаче не са такива според Поли, защото „сами се поставят в слугинска роля“.

„Журналистиката се превръща не в потребност да информира безпристрастно, а в безстрастен бизнес. Много е лошо да е безстрастно.“ Тя обръща внимание, че журналистиката се е превърнала в „офис професия“, репортерите все по-рядко са на терен. „Много журналисти започнаха да се задоволяват с фейсбук лайв и това е драма. Ако фейсбук лайв ще бъде медията, обществото няма нужда от такава журналистика, може да си пуска директно видеа на Борисов от някоя мантинела.“ И продължава: „Няма как да говорим за разследвания и консистентна журналистическа работа, когато сме забравили най-базисното – въпросите от репортери на терен.“

После я моля за коментар на крайно тревожно събитие от годината с нейна „теренна работа“. Във видеа видяхме как по време на конференция на ГЕРБ в „София тех парк“ на 5 август маскиран младеж оказва насилие върху нея. Докато тя

Според Полина Паунова няма ли върховенство на правото, няма нищо.

снима и отразява началото на партийната конференция, младият мъж извива ръката и хвърля телефона на земята. Това се повтаря няколко пъти. Видяхме и как възрастен мъж, впоследствие оказал се функционер на ГЕРБ, се конфронтира с Полина и с фразата: „Ела тука бе, боклук!“

Без излишни емоции Поли обяснява, че за пръв път се случва на политическо мероприятие случка, която е по-присъща на събития, свързани с футболно хулиганство. Тя обаче отменя темата: „На въпросната конференция видяхме едни хора, партийните членове на ГЕРБ, събрани под лятното слънце като статисти. Хиляди хора, които не зададоха нито един въпрос на лидера си, от чиято реч не стана ясно за какво ги е събрал“, казва тя. И добавя: „Тази година беше годината на отвлечените електорати. По-рано същото това лято видяхме едни други хора, които трябваше да бранят летния сарай на Ахмед Доган.“

Моля Полина да вземе отношение и по друга невралгична тема от годината - прокуратурата на Иван Гешев. През изминалите месеци тя публикува материал, озаглавен „Всички знаят, никой не говори. Как Иван Гешев заживя в резиденция „Бояна“. Питам я какво означава, че главният прокурор живее в правителствена резиденция. „Във всякакъв смисъл означава, че главният прокурор се приближава все повече до изгълнителната власт на Република България. Дори на телесно ниво“, е нейният отговор.

Ползвам случая да попитам Полина какво смята за отказа на прокуратурата да разследва записите с гласа на Борисов. „Смисълът на разделението на властите е те да се възпират, т.е. едната власт да пречи на другата да стане неконтролна и обратното. Изглежда, че в България властите не толкова се възпират, колкото се изпират“, казва Поли.

Тя дава и журналистическа диагноза за състоянието на нещата, с която отново стига до „плаващите пясъци“. Според нея „няма ли върховенство на правото - няма нищо“. **IK**

Николай Стайков,
„Осемте джуджета“,
и погребална
агенция „Стайкови“

Вярвам, че журналистиката има смисъл. Уговоляване и мисия е човек да се занимава с нея.

ния срещу журналисти с много по-сериозни последствия“, казва Ники и припомня подобни престъпления като запалване на автомобили или заливане с киселина. И допълва: „Това с мен беше по-слабо. Но добре организирано и очевидно не е индивидуален акт - това е притеснителното. И това, че институционалната реакция е изключително затъпена и на практика прикриваща.“

Всъщност институционалната реакция е истински интересният казус освен атрактивното видео с разследването „Осемте джуджета“. За него има няколко проверки в МВР. „Те приключиха, а отговорът, който получихме официално, и то с министерски подпис, звучи повече от смешно. Например попитахме МВР, Столична дирекция, защо в продължение на две години е бил охраняван ресторант „Осемте джуджета“ - разказва Николай. И споделя, че е личен свидетел на охраната, тъй като всяка седмица има ангажимент в съседната сграда, без да знае какво става в ресторанта. „Стотици хора са го виждали. Получаваме отговор: „Няма такава неща, сигналът ви е неоснователен. Няма доказателства.“ И човек трябва да си избира на кого да вярва. Дали на министерството или на собствените си очи“, казва Ники. И обобщава: „Задълбочаваме тенденцията разследващи органи и разследващи журналисти да не са от една страна на барикадата в търсене на истина и справедливост. Не е това начинът, по който би трябвало да бъде в едно нормално демократично общество.“

Срещата ни протича в коридора на образователен център, където учат децата на Ники. Логично идва въпросът ми към него защо продължава да се занимава с професията журналистика. Той отговоря така: „Интересен въпрос. Защото вярвам, че има смисъл. А и човек натрупа познания, социален капитал, име, авторитет. И с ръка на сърцето казвам, че очакванията и надеждите, които много хора имат, оказват влияние в мотивацията ми. Признавам си, че това тежи, тъй като никой не може да освети и да помогне навсякъде. Но и аз продължавам да си задавам този важен въпрос - защо. Още от 1997 г., когато започнах в „Капитал“, за мен разследванията са най-интересната и най-смислената част от журналистиката. Удоволствие и мисия е човек да се занимава с нея.“ **IK**

Телефонен тормоз, арест, обиди, вандализъм над дома. И то в ситуация на пандемия. С разнообразни препятствия работи тази година основателят на Антикоруptionния фонд, разследващият журналист Николай Стайков.

„Страх има. Който ти каже, че няма - послъгва. Но да гледаме от позитивната страна.“ Така Николай коментира приумицата на анонимни нравствени джуджета да организират вандализъм срещу дома, в който са децата му. Или тормоз срещу него и семейството му чрез телефонни заплахи. На равен интервал от време за 24 часа Николай получава обаждания от различни хора, които търсят „траурна агенция „Стайкови“. Това става още преди той да публикува своето вайръл разследване „Осемте джуджета“.

Разследването в 4 части на връзките на част от съдебната система и мафията е кръстено на едноименния ресторант в центъра на София. Има общо 3 милиона гледания в YouTube и Facebook. И представя схема за изземване на бизнеса с асансьори на Илия Златанов. Той твърди, че става жертва на схемата, след като моли за помощ бившият шеф на Столичната следствена служба Петър Петров, известен като Еврото. Златанов напуска страната, а един багажник злато и стотици хиляди левове изчезват.

Зад разследването стоят Николай Стайков и екипът на неправителствената организация от журналисти и юристи „Антикорупционен фонд“. Към тях се обръщат много хора, но „за съжаление помагаме на малко“ - споделя Ники. А той самият има огромен опит в „помагането“ чрез качествена журналистика - над 500 статии, разследвания, анализи и коментари за икономическа политика, приватизация и обществени по-

ръчки. Автор е например на разследванията за офшорните връзки и имотното състояние на Делян Пеевски или пък на поредицата „Делото КТБ: Липсващите имена“. Николай е икономист, дългогодишен икономически журналист и редактор. Между 1997 и 2007 е репортер, редактор и заместник главен редактор на „Капитал“. Съосновател е и говорител на noresharski.com - гражданска медия на доброволци, появила се от протестите през 2013-2014. Носител е на годишна наградата за икономическа журналистика на съюз „Произведено в България“ през 2002 и на наградата в категория „Онлайн медия“ на фонд „Валя Крушчина“ към фондация „Работилница за граждански инициативи“ 2014. През 2013 Стайков е регионален победител в European Satellite Navigation Competition към Европейската космическа агенция (ЕСА).

- Дали имате в наличност бели ковчези и колко струват?

- А защо звъните на този номер?

- Това не е ли траурна агенция „Стайкови“?

Този телефонен разговор е част от поредица, която е принуден да изживее през 2020 Николай Стайков. Естествено, първото, за което разговаряме при срещата ни, е анонимният тормоз, оказан върху него и семейството му. Заплахите започват два часа след като изпраща мейл с въпроси и се обаждат на „един мобилен номер, публично наличен в интернет регистър“. Следват и замервания с яйца на дома му и дома на родителите на жена му, където понякога са децата му. Заплахите спират, когато централните новини на bTV ги оповестяват. Според Николай случилото се е тревожно като „симптоми и знак, а не като големи поражения“: „Невеселата история на българската журналистика познава случаи на заплахи и предупрежде-